

Didžiosiomis raidėmis A, A₁ dabar žymimi ekspresyviškai neutralūs žodžiai atitinkamai lietuvių ir latvių kalbose, o mažosiomis raidėmis a, a₁ – žodžiai, turintys ekspresyvinę funkciją lietuvių ir latvių kalbose. Šiuo atveju taip pat susidaro keturios žodžių poros:

- 1) A ↔ A₁: pvz., lie. *spalvą* : la. *spalva* ‘plunksna’;
- 2) A ↔ a₁: pvz., lie. *irklas* : la. *irkls* poet.;
- 3) a ↔ A₁: pvz., lie. *pliopà* šnek. : la. *plāpa*;
- 4) a ↔ a₁: pvz., lie. *bóba* niek. : la. *bāba* vulg.

4. 0. Visose trijose schemose įvairiais aspektais pavaizduoti bendrakilmių žodžių savitarpio santykiai akivaizdžiai rodo, kaip nutolusios viena nuo kitos savo leksinosemantine sudėtimi net tokios labai jau artimai giminiškos kalbos, kaip lietuvių ir latvių.

SMULKMENOS

XXXIII

M. Mažvydo Katekizmo lietuviškos eiliuotos prakalbos antraštę *KNIGIELES Paczias byla Letuunikump jr Szemaicziump* 8₁₋₃ A. Bammesbergeris siūlo suprasti kaip „knygeles pačiōs bylà (= kalbà) į lietuvius ir žemaičius“, žr. „Baltistica“, t. VII (2), p. 185–187. Prieš tokį siūlymą pasisakė J. Palionis, palaikydamas tradicinę interpretavimą „knygelės p ačios bylója (= kaĭba) į lietuvius ir žemaičius“, žr. *Studia indoeuropejskie*. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1974, p. 159–162. Jo argumentai įtikinami. Galima būtų tik pridurti, kad M. Mažvydo formą *bila* turėjus reikšmę ‘bylója, kaĭba’, be J. Palionio pateiktų pavyzdžių, paremia dar ir šis: *iau kielfiuse bila Ponas* 528₁₈ ‘jau (aš) kelsiuosi, – sako ponas’. Ir kitos veiksmožodžio *bilóti* formos Mažvydo raštuose neretos, pvz., *tarnas taip tebila Kudikelop* 106₂, *tarnas... tebila aukfthtu ir permanitinu balsu* 110₁₅, *Potam tą malda tebila* 111₅, *Kunigas taip tebila* 127₂, *wieschpatis biloia* (= kalbėjo) *manęspi* 506₁₁, *bilodams* 26₇, *biladams* 26₁₄, *nebilotumbim* 592₆₋₇. *Maldas... gedotinas alba bilotinas* 560₁₇, inf. *bilati* 66₇, 358₁. Forma *bila* reikšme ‘bylà, kalbà’ (daiktavardžiu) pavartota, rodos, tik frazėje *Neſsa tu darai fuda ir bila mana* 520₄.

Mažvydo raštų pavyzdžiai *Vſchtiefos bilau iumus* 122₁₁, *Vβu tiefa bilau tawi* 447₁₂, *Bilau, Diewe mana neatijmk manęs* 475₁₇ rodo, kad 3. praes. forma *bila* gali būti suprasta ir kaip *býlo*, plg. *sāko* šalia 1. sing. *sakau*. Bet Mažvydas vartoja ir nesutrumpintą (aukštaitišką) 3. praes. formą *bylója*: *Kurie biloya, tieβuwij muſſu paaukſchtinſim* 528₁₂ (čia esamojo laiko forma, nes vėlesniuose psalmės vertimuose skaitome: *Kurie sako*...). Greičiausiai veiksmožodį *bylóti* Mažvydas asmenavo dvejopai: *bylóju, bylóji, bylója*... ir *bylaũ, bylaĩ, býlo*... Antrosios formos pasidarytos sekant *sakaũ, sakaĩ, sāko* pavyzdį. 3. sing. forma *bylója* Mažvydo tarmėje turėjo būti tariama *bilā* (*bilá*?), o *býlo* – *bĭla*. Abi šias formas Mažvydas rašė vienodai: *bila*.

Z. Zinkevičius